

สถานภาพองค์ความรู้: การวิจัยด้านวารสารศาสตร์ภายใต้สถานการณ์ ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

The State of the Art: Research on Journalism in the Southernmost Thailand Conflict

วันที่รับบทความ : 03/10/2561
วันที่แก้ไขบทความ : 09/01/2562
วันที่ตอบรับ : 06/03/2562

กิริกาญจน์ ไคนุ่นนา *
Phirakan Kai-nunna*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาสถานภาพองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์ภายใต้บริบทความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีหน่วยการศึกษาประกอบด้วยรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ คุยฎีนิพนธ์ และบทความทางวิชาการที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2547-2559 โดยสืบค้นจากฐานข้อมูล 4 แหล่ง ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย 2) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย 3) หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และ 4) เว็บไซต์ช่วยสืบค้นหาข้อมูลกูเกิ้ล

ผลการศึกษา พบว่า 1) มีเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 24 ชื่อเรื่อง เผยแพร่มากที่สุดใน พ.ศ. 2549 ร้อยละ 20.80% ส่วนใหญ่เป็นรายงานวิจัย ร้อยละ 52.00% โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นเจ้าของผลงานดังกล่าวมากที่สุด ร้อยละ 45.80% เป็นประเภทการวิจัยเชิงคุณภาพ ร้อยละ 54.20 มากกว่าการศึกษาประเภทอื่น และมุ่งเน้นการศึกษาองค์ประกอบผู้ส่งสารและองค์กรข่าว ร้อยละ 45.80 ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาสื่อมวลชนทั่วไป ร้อยละ 52.00 2) สถานภาพองค์ความรู้วารสารศาสตร์ ได้แก่องค์ความรู้ด้านผู้ประกอบการวิชาชีพ กระบวนการผลิต การถ่ายทอดเนื้อหา ผู้รับสาร และผลกระทบ ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาวารสารศาสตร์

*นศ.ม. (นิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (2549). ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

*MA. (Communication Arts) Sukhothai Thammathirat Open University (2006), Currently an Assistant Professor at Communication Arts Program, Faculty of Communication Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

สันติภาพ คือ การมีองค์กรข่าวดิจิทัลขนาดเล็กที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไข 3 ประการ ได้แก่ การเปิดพื้นที่ให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวาระข่าวสาร การเชื่อมโยงกับประชาชน และสื่อกระแสหลัก และการนำแนวคิดการสื่อสารข่าวสันติภาพมาประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความขัดแย้ง สถานภาพองค์ความรู้วารสารศาสตร์

Abstract

The purpose of this study was to study the state of the art in Journalism under the conflict situations in the Southernmost Thailand. The samples were selected from any published research articles, thesis and also academic articles around the year of 2004 - 2016 collected by four resources as follow: 1) Thai Library Integrated System (ThaiLIS) 2) Thai National Research Repository (TNRR) 3) John F. Kennedy Library, Prince of Songkla University, Pattani Campus and 4) the search engine on Google website

The results of the study were as followed;

1) There were totally 24 document titles, research papers (52.00%) and qualitative research (54.20%). Most of them were published in 2006 (20.80%) and copyrighted by Prince of Songkla University (PSU) (45.80%). Many published articles related to the elements of communication such as news sender and professional organization (45.80%) and focused on general mass media (52.00%).

2) The state of the art on the journalism was framed to study the knowledge of the professional organization, media production, content contribution, journalism audience and effect.

Based on the major findings, it was recommended that the digital news media will be established for supporting the peace process which based on three conditions as follow:

1) the best participation from various civic organizations to set and run through the news agenda 2) find out the great ways to connect people in the field and the mainstream media 3) the success of applying peace journalism approach to make the practical use.

Keywords: Conflict, State of the Art on the Journalism, Southernmost Thailand

บทนำ

จังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกจัดให้เป็น “ชายขอบ” (Marginalized) มาเนิ่นนาน นั่นคือการเป็นพื้นที่ห่างไกลที่ขาดการดูแลอย่างเพียงพอจากรัฐบาล ประชาชนยังมีวัฒนธรรมเฉพาะเป็นของตนเองที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ (Office of the Royal Society, 2007) การกล่าวเช่นนี้ไม่ผิดไปจากความเป็นจริงมากนัก เพราะดัชนีชี้วัดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐต่างสะท้อนให้เห็นว่าผลของการเป็นพื้นที่ชายขอบทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ อยู่ในลำดับรั้งท้ายของประเทศเรื่อยมา

การขาดโอกาสในการพัฒนาเป็นสาเหตุหนึ่งของความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นเวลากว่าทศวรรษและดำรงมาจนปัจจุบัน จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ความไม่สงบ มีจำนวนเหตุการณ์ไม่น้อยกว่า 15,000 ครั้ง คาดว่าร้อยละ 61.00 เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เหตุการณ์ดังกล่าวยังทำให้มีผู้เสียชีวิตแล้วมากกว่า 6,000 คน ส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป รัฐบาลยังได้อนุมัติงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาแล้วไม่ต่ำกว่า 260,000 ล้านบาท (Southern News Desk of Isara Institute, 2017)

จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ไม่เพียงเป็นพื้นที่ชายขอบในทางการเมืองเท่านั้น แต่พื้นที่ทางวิชาการในระยะที่ผ่านมา ก็มีจำกัดเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการสื่อสารที่มีจำนวนผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดชายแดนภาคใต้น้อยมาก โดยก่อน พ.ศ. 2547 พบว่า การแสวงหาองค์ความรู้ด้านนี้แทบไม่ปรากฏผลงานทางวิชาการจากกรอบแนวคิดทางนิเทศศาสตร์ (Communication Approach) เลย แต่ปรากฏผ่านสายตาในกรอบแนวคิดอื่น เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ภาษา การพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ นี้เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในทางวิชาการด้านการสื่อสารที่มีอยู่อย่างจำกัดในระยะที่ผ่านมา ส่งผลให้ขาดโอกาสในการวางรากฐานการสื่อสารเชิงนโยบายสำหรับพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะตัว

แต่เมื่อมีเหตุการณ์ความไม่สงบ จำนวนองค์ความรู้ด้านการสื่อสารในมิติความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้กลับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา (Srisuk, et al. 2017) จนปัจจุบันครบทศวรรษที่ควรจะมีการสังเคราะห์ องค์ความรู้ดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าในแง่มุมต่างๆ ขององค์ความรู้ การค้นหาช่องว่างในการศึกษา และนำเสนอให้เห็นถึงแนวโน้มในอนาคตที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษเพื่อให้เท่าทันกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจริง ในกรณีนี้มีการสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการสื่อสารเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ปรากฏ

ในงานของ Fareeda Jeh-oh (2017) ที่มุ่งความสนใจไปที่พัฒนาการของการแสวงหาองค์ความรู้ในช่วงปี 2547-2556 อันเป็นการศึกษาสถานภาพที่แสดงให้เห็นถึงภาพรวมขององค์ความรู้ด้านการสื่อสาร

ผู้เขียนเห็นว่าแง่มุมเฉพาะบางอย่างยังไม่ได้รับการสังเคราะห์ให้เห็นภาพชัดเจนนัก โดยเฉพาะมิติด้าน วารสารศาสตร์ (Journalism Dimension) ซึ่งมีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับสถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีความสนใจที่จะนำมิติด้านวารสารศาสตร์มาสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อให้เห็นภาพเด่นชัดมากขึ้นในช่วงปี 2547-2559 โดยคาดหวังว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่การแสวงหาความรู้ในอนาคตที่เท่าทันกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความก้าวหน้าค่อนข้างมาก โดยเฉพาะหลังจากวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ซึ่งถือว่าเป็นจุดแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง (Conflict Transformation) ที่น่าสนใจเมื่อมีการลงนามที่เรียกว่า “ฉันทามติทั่วไปว่าด้วยกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ” (General Consensus on Peace Dialogue Process) ระหว่างผู้แทนของรัฐบาลไทยกับขบวนการบิอาร์เอ็น (Barisan Revolusi Nasional : BRN) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย นับว่าเป็นการแสดงออกต่อสาธารณะอย่างเป็นทางการครั้งแรกที่คู่ขัดแย้งแสดงความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมายาวนาน แน่ใจว่าองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์มีความจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานภาพการวิจัยและองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์ภายใต้บริบทความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่ใช้เป็นกรอบในการคัดเลือกเอกสารเพื่อใช้ในการศึกษา ได้แก่ แนวคิดวารสารศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจเบื้องต้นว่า สังคมไทยอาจสับสนอยู่บ้างเกี่ยวกับคำว่า “วารสารศาสตร์” (Journalism) ที่มักเข้าใจว่าหมายถึงศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวารสารที่เผยแพร่เป็นประจำ (Journal) หรือสื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ทั้งที่ความเป็นจริงคำว่า วารสารศาสตร์มีความหมายที่กว้างขวางเกินกว่าจะผูกติดกับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่ง

วารสารศาสตร์นั้นเกี่ยวข้องกับหลักการนำเสนอข่าวและสถานการณ์ปัจจุบันแก่สาธารณะอย่างรวดเร็ว ถูกต้องและเที่ยงตรง ครอบคลุมการสื่อข่าวที่เผยแพร่ทางสื่อมวลชน

ทุกแขนง (Bunsiripan, 2013) ส่วน American Press Institute (2019) ให้ข้อมูลว่า วารสารศาสตร์ หมายถึง กิจกรรมเกี่ยวกับการรวบรวม (Gathering) การวิเคราะห์ (Assessing) การสร้างสรรค์ (Creating) และการนำเสนอ (Presenting) ข่าวและข้อมูลต่าง ๆ จากนิยามดังกล่าว องค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์จึงหมายถึงความรู้ที่ประกอบด้วย มโนทัศน์ หลักการ วิธีการที่เกี่ยวกับการรวบรวม การวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ และการนำเสนอข่าวและข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารการวิจัย วิทยานิพนธ์ คุชฎีนิพนธ์ และบทความทางวิชาการ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับบริบทความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ส่วนแนวคิดวารสารศาสตร์สันติภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่น่ามาเป็นกรอบการศึกษาครั้งนี้ด้วย หมายถึง “การที่เมื่อบรรณาธิการและผู้สื่อข่าวสร้างทางเลือกของเรื่องราวที่จะรายงานและวิธีการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าว ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสสำหรับสังคมในระดับที่ใหญ่ขึ้นให้ได้พิจารณาและตอบสนองต่อคุณค่าของการไม่ใช้ความรุนแรง” (Lynch & McGoldrick, 2005) ขณะที่ Galtung (2003) ได้นำเสนอกรอบคู่ขนานในการรายงานข่าวความขัดแย้ง (Binary Opposition) ประกอบด้วย วารสารศาสตร์สันติภาพ - วารสารศาสตร์สงคราม (War Journalism) เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพของแนวคิดวารสารศาสตร์สันติภาพที่ชัดเจนขึ้น ประกอบด้วย 4 แนวทาง ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงกรอบคู่ขนานในการรายงานข่าวความขัดแย้ง

วารสารศาสตร์สันติภาพ	วารสารศาสตร์สงคราม
<p>1. การมุ่งเน้นสันติภาพ/ความขัดแย้ง (Peace/Conflict Oriented)</p> <ul style="list-style-type: none"> • สนใจการก่อตัวของความขัดแย้งกลุ่ม เป้าหมาย และประเด็นจากทุกฝ่าย มุ่งเน้นชัยชนะร่วมกัน (Win-win Orientation) • เปิดพื้นที่และเวลาสำหรับสาเหตุและผลลัพธ์ รวมถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม • การทำความเข้าใจให้โปร่งใส • ให้เสียงกับทุกฝ่ายด้วยการเอาใจใส่และเข้าใจ • มองความขัดแย้ง/สงครามในฐานะที่เป็นปัญหาสังคม สนใจความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ มองเห็นความเป็นมนุษย์ (Humanization) 	<p>1. การมุ่งเน้นสงคราม/ความรุนแรง (War/Violent Oriented)</p> <ul style="list-style-type: none"> • สนใจเฉพาะความขัดแย้ง คู่ขัดแย้ง เป้าหมายเดียว คือ แท้-ชนะ (Zero-sum Orientation) • ปิดพื้นที่และเวลาสำหรับการหาสาเหตุและทางออกจากความขัดแย้ง สนใจว่าใครขว้างก้อน (Who Threw the First Stone) • ทำสงครามให้เป็นสิ่งปกติ • มีเขา-เรา โฆษณาชวนเชื่อ ให้เสียงเฉพาะฝ่ายตนเอง

วารสารศาสตร์สันติภาพ
<p>จากทุกฝ่าย</p> <ul style="list-style-type: none"> • เชิงรุก (Proactive) รายงานก่อนที่ความขัดแย้งจะเกิดขึ้น • สนใจผลกระทบที่มองไม่เห็นจากความขัดแย้ง เช่น ความเจ็บปวดทางจิตใจ การทำลายโครงสร้างทางสังคม/วัฒนธรรม ฯลฯ
<p>2. การมุ่งเน้นความจริง (Truth Oriented)</p> <ul style="list-style-type: none"> • แสวงหาความจริงของทุกฝ่าย • รายงานสิ่งที่ถูกปกปิด
<p>3. การมุ่งเน้นประชาชน (People Oriented)</p> <ul style="list-style-type: none"> • สนใจความเจ็บปวดจากทุกฝ่าย ทั้งผู้หญิง ผู้สูงอายุ เด็ก ด้วยการให้เสียงแก่ผู้ไม่มีเสียงในสังคม (Giving Voice to the Voiceless) • ประณามทุกฝ่าย (Give Name to All Evil-doers) • สนใจประชาชนที่ริเริ่มสันติภาพ
<p>4. การมุ่งเน้นการแก้ปัญหา (Solution Oriented)</p> <ul style="list-style-type: none"> • สันติภาพ = การใช้ความรุนแรง + ริเริ่มสร้างสรรค์ (Peace = Non-violence + Creativity) • ให้ความสำคัญกับการริเริ่มสันติภาพและต่อต้านสงคราม • สนใจโครงสร้าง วัฒนธรรม และสังคมสันติสุข • หลังสงครามยังมุ่งรายงานข่าวการแก้ปัญห การฟื้นฟู และสมานฉันท์

วารสารศาสตร์สงคราม
<ul style="list-style-type: none"> • มองคนอื่นเป็นปัญหา สนใจผู้ชนะสงคราม • มองเห็นความเป็นไม่เป็นมนุษย์ (Dehumanization) จากฝ่ายตรงข้าม • เชิงตั้งรับ (Reactive) รายงานเมื่อเกิดความขัดแย้ง • สนใจเฉพาะผลกระทบที่มองเห็นจากความขัดแย้ง เช่น เจ็บ ตาย ทรัพย์สิน ฯลฯ
<p>2. การมุ่งเน้นโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda Oriented)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ตรวจสอบความจริงจากฝ่ายอื่นเท่านั้น ช่วยฝ่ายตนเองรายงาน/โกหก
<p>3. การมุ่งเน้นผู้นำ (Elite Oriented)</p> <ul style="list-style-type: none"> • สนใจเฉพาะความเจ็บปวดฝ่ายตนเองให้ ความสำคัญกับผู้ชายในฐานะที่แข็งแกร่งกว่า ที่เป็นปากเสียงให้ผู้อื่น • ประณามฝ่ายอื่น (Give Name of Their Evil-doers) • สนใจเฉพาะผู้นำที่ริเริ่มสันติภาพ
<p>4. การมุ่งเน้นชัยชนะ (Victory Oriented)</p> <ul style="list-style-type: none"> • สันติภาพ = ชัยชนะ + การสู้รบ (Peace = Victory + Ceasefire) • ปกปิดสันติภาพ เริ่มสนใจเมื่อฝ่ายตนเองกำลังมีชัยชนะ • มุ่งเน้นสถิติสัญญา สถาบัน และสังคมที่ถูกควบคุม • ออกจากพื้นที่สงครามและกลับเข้มารายงานข่าวอีกครั้งเมื่อเกิดความรุนแรงขึ้น

ที่มา : Galtung (2003)

แนวทางการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้โดยใช้แนวคิดของ Saengsakom (2011) มีวิธีการสังเคราะห์เอกสาร ดังนี้ 1) การกำหนดปัญหาการสังเคราะห์งานวิจัย 2) การค้นหาเอกสารงานวิจัย 3) การรวบรวมข้อมูลจากผลงานวิจัย 4) การประเมินคุณภาพของผลงานวิจัย 5) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิจัย 6) การตีความเอกสาร และ 7) การนำเสนอ

ผลการสังเคราะห์งานวิจัย การวิจัยนี้ใช้แนวทางการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณเพื่อให้เห็นภาพรวมของสถานภาพการวิจัยและเชิงคุณภาพเพื่อให้เห็นสถานภาพองค์ความรู้ที่ปรากฏในการศึกษา

หน่วยการศึกษา ได้แก่ เอกสารการวิจัย วิทยานิพนธ์ คุยฎีนิพนธ์ และบทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวารสารศาสตร์ภายใต้บริบทความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยนี้เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคม 2559 – พฤษภาคม 2559 ฐานข้อมูลที่ใช้ในการสืบค้นเอกสารมี 4 แห่ง ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) 2) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (TNRR) 3) หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และ 4) เว็บไซต์ที่ช่วยสืบค้นข้อมูล (www.google.com) คำสำคัญที่ใช้ในการค้นหา ได้แก่ “การสื่อสาร” “การสื่อข่าว” “ข่าว” “วารสารศาสตร์สันติภาพ” “จังหวัดชายแดนภาคใต้” “ความขัดแย้ง” โดยอาจใช้คำสำคัญร่วมกันตามรูปแบบการค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

ผลการศึกษา

1. สถานภาพการวิจัยในมิติวารสารศาสตร์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ด้านการสื่อสารในบริบทความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2559 มีเอกสารทั้งหมด 53 ชื่อเรื่อง แต่ในจำนวนนี้เป็นองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์ 24 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 45.28 ของเอกสารทั้งหมด หากพิจารณาเฉพาะเอกสารเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์นั้น พบว่าเผยแพร่มากที่สุด ในปี 2549 ร้อยละ 20.80 รองลงมา คือ ปี 2550 และ 2556 มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 16.70 ส่วนปี 2552 และ 2554 มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 12.50 ประเภทเอกสารที่พบมากที่สุด คือ รายงานวิจัย ร้อยละ 52.00 วิทยานิพนธ์ ร้อยละ 40.00 และคุษฎีนิพนธ์ ร้อยละ 8.00 โดยสถาบันที่เป็นต้นสังกัดของเอกสารดังกล่าว ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร้อยละ 45.80 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร้อยละ 12.50 เท่ากัน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ร้อยละ 8.30 เป็นต้น

คำสำคัญ (Keyword) ที่ปรากฏในเอกสาร ประกอบด้วย ชายแดนใต้ ร้อยละ 13.50 ผู้สื่อข่าวและการสื่อข่าว ร้อยละ 8.10 นอกจากนี้ยังพบคำสำคัญอื่น ๆ อีกแต่มีค่อนข้างน้อย เช่น หนังสือพิมพ์ เหตุการณ์ความไม่สงบ ผู้สื่อข่าว เทคนิคและการเอาตัวรอดในพื้นที่เสี่ยงภัย วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย การเขียนข่าว หนังสือพิมพ์ชุมชน สื่อใหม่ ยุคดิจิทัล พื้นที่กลางเพื่อสันติภาพ การสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ ภาพข่าวดิจิทัลเชิงวารสารศาสตร์ ข่าวไม่เป็นข่าว ประเด็นข่าว ฯลฯ

ส่วนประเภทการศึกษา พบว่า เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมากที่สุด ร้อยละ 54.20 รองลงมา คือ การวิจัยแบบผสมผสาน ร้อยละ 33.30 และการวิจัยเชิงปริมาณ ร้อยละ 12.50 องค์ประกอบการสื่อสารที่มีการศึกษา ได้แก่ ผู้ส่งสารและองค์กรข่าว ร้อยละ 45.80 สาร/เนื้อหาข่าว ร้อยละ 25.00 ผู้รับสาร ร้อยละ 20.80 ผลกระทบจากข่าว ร้อยละ 8.30 ขณะที่ประเภทของสื่อที่ศึกษา ได้แก่ สื่อมวลชนทั่วไป ร้อยละ 52.00 หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 20.00 โทรทัศน์และเว็บไซต์ ร้อยละ 12.00 และวิทยุกระจายเสียง ร้อยละ 4.00

2. สถานภาพองค์ความรู้ในมิติวารสารศาสตร์

สถานภาพองค์ความรู้ในมิติวารสารศาสตร์ภายใต้บริบทความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ องค์ความรู้ด้านผู้ประกอบการวิชาชีพ องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิต องค์ความรู้ด้านการถ่ายทอดเนื้อหา องค์ความรู้ด้านผู้รับสาร และองค์ความรู้ด้านผลกระทบจากข่าวสารของสื่อมวลชน มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 องค์ความรู้ด้านผู้ประกอบการวิชาชีพ

การศึกษาที่มีความโดดเด่นในด้านนี้ คือ การนำเสนอองค์ความรู้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติการสื่อข่าวสำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพ ได้แก่ การวิจัยเรื่องสื่อเพื่อสันติภาพ: จริยธรรม การจัดการ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา (Changkamon, 2007) การวิจัยนี้นำเสนอบทบาทสื่อมวลชนกับการสร้างสันติภาพทั้งระดับชาติและท้องถิ่น โดยเป็นการนำเสนอวารสารศาสตร์สันติภาพ (Peace Journalism) และวารสารศาสตร์สงคราม (War Journalism) มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อมวลชน และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มการรายงานข่าวของสื่อมวลชนเป็นไปในกรอบสงครามมากกว่าสันติภาพ แต่มีสัญญาณบางประการที่แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนเริ่มตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมเพื่อคลี่คลายความขัดแย้งมากขึ้น และได้เสนอโมเดลขององค์กรสื่อเพื่อสันติภาพด้วย ได้แก่ โครงสร้างการบริหารองค์กรและการจัดการควรเป็นไปในลักษณะแนวราบ มีแหล่งรายได้ที่หลากหลาย เชื่อมประสานกันทางวิชาชีพในหลากหลายระดับ และยึดแนวปฏิบัติวารสารศาสตร์สันติภาพ

การศึกษาอีกเรื่องหนึ่ง คือ หลักคุณค่าข่าวในภาวะวิกฤตทางสังคม: กรณีศึกษาวิกฤตการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Nindum, 2009) เป็นการศึกษาขององค์ประกอบของหลักคุณค่าข่าวในภาวะวิกฤตทางสังคม ผลการศึกษาเสนอว่า องค์ประกอบคุณค่าข่าวที่ควรเพิ่มเติมสำหรับการสื่อข่าวในภาวะวิกฤตจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ องค์ประกอบสันติสุข องค์ประกอบการตรวจสอบ องค์ประกอบความรู้ลึก และองค์ประกอบภูมิหลัง

ของวิกฤตการณ์ ผลการศึกษาดังกล่าว เป็นองค์ประกอบใหม่ที่นอกเหนือจากคุณค่าข่าว 10 ประการที่ยึดถือกันมานานในกลุ่มนักวิชาชีพและนักวิชาการไทย โดยในการรายงานข่าว ควรตัดสินใจคัดเลือกข่าวและข้อมูลต่างๆ จากองค์ประกอบด้านคุณลักษณะการนำเสนอ ที่มีคุณค่าควรเป็นข่าว และกรอบการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักคุณค่าข่าวภายใต้ภาวะวิกฤตทางสังคมร่วมกัน สำหรับประเด็นนี้ผู้เขียนจะนำเสนอเพิ่มเติมในหัวข้อถัดไป

2.2 องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิต

องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิต (Production Process) แบ่งเป็นกระบวนการสื่อข่าวของผู้สื่อข่าวท้องถิ่นและช่างภาพ ได้แก่ การศึกษากระบวนการหาข่าวของนักข่าวสังกัดสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ กรณีเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Borisuth, 2010) ที่ถอดบทเรียนของผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นแนวปฏิบัติ เพื่อเสนอต่อองค์กรให้พัฒนาคู่มือการทำงานข่าวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นเดียวกับการศึกษาเรื่องการสื่อข่าวของผู้สื่อข่าวท้องถิ่นภายใต้บริบทความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) (Kai-nunna, 2009) ที่พบว่า ระยะเวลาของเหตุการณ์ความไม่สงบผู้สื่อข่าวท้องถิ่นมีแนวปฏิบัติในการสื่อข่าวเหมือนที่เคยเป็นมาในบริบทหรือสถานการณ์เดิม แต่เมื่อสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้สื่อข่าวจึงเริ่มเรียนรู้ที่จะปฏิบัติงานด้วยแนวปฏิบัติใหม่ๆ โดยปรับประยุกต์จากบทเรียนของตนเอง เพื่อนร่วมวิชาชีพ และการเปิดรับความรู้จากสมาคมวิชาชีพ ผลการศึกษาดังกล่าวยังนำเสนอแนวปฏิบัติ (Guideline) สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ความไม่สงบ แม้ทั้งสองชื่อเรื่องจะมีความแตกต่างกัน แต่ก็มีจุดร่วมในผลการศึกษา คือ การให้ความสำคัญกับขั้นตอนการเตรียมความพร้อม การวางแผนการสื่อข่าวและการคำนึงถึงความปลอดภัยระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าว

ส่วนการศึกษาภาพข่าวชายแดนใต้ ซึ่งมีเพียงเรื่องเดียวจากเอกสารที่ค้นพบทั้งหมด คือ การวิจัยเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ในภาพถ่ายดิจิทัลเชิงวารสารศาสตร์เหตุการณ์ชายแดนใต้ของช่างภาพมืออาชีพ (Manlee, 2013) เป็นการศึกษาถึงการกำหนดอัตลักษณ์ในภาพถ่ายของช่างภาพในพื้นที่ที่มีองค์ความรู้ที่น่าสนใจ คือ ช่างภาพมืออาชีพมีการออกแบบการสื่อความหมายลงไปในการถ่ายที่จะสื่อสารกับสาธารณะใน 4 ลักษณะ ได้แก่ การใช้สัญลักษณ์เพื่อการสื่อความหมายโดยตรง การสื่อความหมายโดยอ้อมที่ผู้รับสารต้องมีการตีความ การใช้อารมณ์ความรู้สึก และการใช้บรรยากาศเพื่อเล่าเรื่องเหตุการณ์ ขณะที่การสร้างอัตลักษณ์ในภาพถ่ายของช่างภาพแต่ละคนนั้นมีตั้งแต่การค้นหาวัตถุ การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย จุดยืนของตนเองและองค์กร เป็นต้น

2.3 องค์ความรู้ด้านการถ่ายทอดเนื้อหา

2.3.1 ด้านองค์กรสื่อและช่องทาง มี 3 ชื่อเรื่อง ได้แก่ การศึกษาเรื่องจิตความสามารถของสื่อและการนำเสนอข่าวออนไลน์ในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Theppaya & Phetmongkon, 2011) พบประเด็นสำคัญ คือ ผู้ผลิตข่าวออนไลน์ในพื้นที่มีศักยภาพพอสมควรในการผลิตสื่อออนไลน์ ทั้งการค้นหาข้อมูลย้อนหลัง การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหลากหลายรูปแบบ แต่ยังมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) น้อยเกินไปกับผู้รับสาร ผู้ผลิตข่าวออนไลน์ยังมีปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรที่มีความสามารถด้านเทคโนโลยี

ส่วนการศึกษาบทบาทของโต๊ะข่าวภาคใต้ สถาบันอิศรากับการเป็นสื่อเพื่อสันติภาพ กรณีเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Choonui, 2009) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของ “โต๊ะข่าวภาคใต้” ภายใต้การดำเนินงานของสถาบันอิศรามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสันติภาพอย่างไร โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้โต๊ะข่าวภาคใต้เป็นองค์กรสื่อเพื่อสันติภาพมาจากปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ 1) การมีทักษะทางวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงาน 2) การเข้าใจพื้นที่ของผู้ปฏิบัติงาน 3) การให้ความร่วมมือของสื่อและเครือข่ายต่าง ๆ 4) การให้ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่รัฐ และ 5) ความไว้วางใจของประชาชนในพื้นที่

ขณะที่การศึกษาเรื่อง คีตลาตัน ณ แคนใต้: การเข้ารหัสความหมายสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยผ่านสื่อโทรทัศน์ (Jeh-Oh, 2015) พบว่า การเข้ารหัสของผู้ผลิตมาจากกรอบแนวคิดสันติภาพที่หมายถึงภาพของการอยู่ร่วมกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของประชาชนในพื้นที่ ผู้ผลิตมีการกำหนดรหัสเนื้อหาก่อนการผลิตใน 3 มิติ ประกอบด้วยมิติสังคม มิติวัฒนธรรม และมิติความเป็นอยู่ โดยเนื้อหาหารายการยึดโยงกับ 3 มิติดังกล่าว ส่วนกระบวนการแปลงรหัสเพื่อถ่ายทอดออกมาเป็นรายการนั้น เริ่มจากการกำหนดประเด็น การกำหนดภาพเพื่อสื่อถึงรหัสที่ต้องการนำเสนอ การกำหนดเสียงที่จะใช้ในรายการ ทั้งเสียงประกอบและเสียงพูด

2.3.2 ด้านสาร เป็นมิติที่มีการศึกษามากกว่ามิติอื่นๆ โดยผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ผลผลิตหรือสารขององค์กรสื่อผ่านกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่ผู้วิจัยแต่ละคนให้ความสนใจ ดังเช่น วาทกรรมสื่อมวลชนในกระบวนการสันติภาพสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Nilaphatma & Chalermripinyorat, 2013) ที่ใช้แนวคิดวาทกรรม (Discourse) มาวิเคราะห์ การประกอบสร้างความจริงผ่านสื่อทั้งที่เป็นสื่อมวลชนระดับชาติ สื่อของผู้ต่อสู้กับรัฐ และสื่อภาคประชาสังคม ต่างก็สะท้อนให้เห็นว่าสื่อเป็นพื้นที่ในการปะทะสังสรรค์ทางความคิดที่หลากหลายตามอุดมการณ์ จุดยืน ผลประโยชน์ของตนเอง เป็นต้น

เช่นเดียวกับการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาและวาทกรรมข่าวเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ของหนังสือพิมพ์ส่วนกลางและหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (Prasertsri, 2011) เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาและวาทกรรมข่าวเหตุการณ์ความไม่สงบที่ปรากฏในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ส่วนกลางและท้องถิ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2551-2553

ผลการศึกษา พบว่า วาทกรรมข่าวเหตุการณ์ความไม่สงบ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะของบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามหน้าที่และกฎหมาย 2) ผู้ก่อความไม่สงบเป็นผู้ต่อต้านอำนาจรัฐ และ 3) ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ คือ ประชาชน ตำรวจ ทหาร พระ ครู เป็นต้น เช่นเดียวกับการวิจัยเรื่องภาวะสะท้อนเหตุการณ์ อุศุมการณ์ และวาทกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชน (Yaena, 2007) ซึ่งพบในประเด็นที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

2.4 องค์ความรู้ด้านผู้รับสาร

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ (Perception) การถอดรหัส (Decoding) และทัศนคติ (Attitude) ของผู้รับสารที่ติดตามข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังที่ปรากฏในการศึกษาเรื่องการถอดรหัสของผู้รับสารต่อการเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรณีกรือเซะและตากใบ (Nilaphatma, 2006) เป็นการศึกษาทำความเข้าใจผู้รับสารในการถอดรหัสหลังจากรับรู้เหตุการณ์ปะทะกันที่มีสยิดกรือเซะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 และเหตุการณ์ประท้วงที่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 จากสื่อวิทยุ พบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) นำเสนอเหตุการณ์ในทิศทางที่คล้อยตามการดำเนินงานของภาครัฐและหลีกเลี่ยงที่จะนำเสนอถึงความผิดพลาดหรือความขัดแย้งของการตัดสินใจในการบริหารเหตุการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้น ลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้รับสารในพื้นที่ไม่คล้อยตามกับการนำเสนอข่าวของ สวท. แต่กลับมีความพยายามที่จะต่อรองและปฏิเสธการนำเสนอข่าวจากสื่อดังกล่าว

การศึกษาเรื่องทัศนคติของชาวมุสลิมที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน กรณีศึกษาสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Mayunu, 2006) ที่ศึกษาทัศนคติของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะชาวมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากการนำเสนอข่าวสารของสื่อว่ามีทัศนคติอย่างไรต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน พบประเด็นที่ไม่แปลกใจมากนัก คือ ผู้รับสารมีทัศนคติว่าสื่อมวลชนนำเสนอข่าวในทางลบ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรง ความโหดเหี้ยม ความสูญเสีย ความล่าช้า ความต้อยต่ำ และความมมงาย

กลุ่มตัวอย่างยังมีทัศนคติว่าภาพข่าวที่สื่อสารออกไปนั้นเป็นภาพของ ความรุนแรง ได้แก่ภาพคนเจ็บ คนตาย ความสูญเสียจากระเบิด ภาพที่สื่อถึงความด้อยต่ำ ความล้มเหลว และความด้อยการศึกษาที่ไม่แตกต่างจากการศึกษา เรื่องพฤติกรรมการเปิดรับ ความรู้ และทัศนคติของชาวไทยพุทธและมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานครต่อการเสนอข่าว ความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของสื่อมวลชน (Yothasamutr, 2006) ที่แม้จะศึกษา ผู้รับสารนอกเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้กลับ พบว่า ประชาชนมีทัศนคติต่อเหตุการณ์ ความไม่สงบอยู่ในขั้นรุนแรงมากที่สุด เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกวัน สื่อนำเสนอภาพของ ความรุนแรงเพื่อเร้าใจผู้รับสารมากที่สุด และเกิดความหวาดกลัวแต่ผู้รับสารกลุ่มนี้มี ทัศนคติเชิงลบต่อประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้น้อยที่สุด

2.5 องค์ความรู้ด้านผลกระทบจากข่าวสารของสื่อมวลชน

การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของสื่อมวลชนที่มีต่อปัจเจกบุคคล ชุมชน และ สังคม มีน้อยมาก พบเพียง 1 ชื่อเรื่อง คือ ผลกระทบของการสื่อสารมวลชน: ทัศนคติของ ประชาชนในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อการนำเสนอข่าวเหตุการณ์ความไม่สงบ (Thapthiang, 2007) ที่ศึกษาว่า การรายงานข่าวที่บกพร่อง (Dysfunction) ของสื่อมวลชน มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่อย่างไร

ผลการวิจัยดังกล่าวแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ วิธีการนำเสนอข่าวความไม่สงบ ของสื่อมวลชน ภาพสะท้อนจากสื่อมวลชน ผลกระทบของการนำเสนอข่าว แนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะ เฉพาะประเด็นผลกระทบนั้น พบว่า เกิดภาพลักษณ์และภาพแบบฉบับ ดายตัว (Stereotype) ต่อศาสนาอิสลาม ชาวมุสลิม และพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนเศร้าสะเทือนใจ มีความหวาดกลัว ระวังและไม่ไว้วางใจกัน สัมพันธภาพ ในครอบครัวมีน้อยลง เจ้าหน้าที่รัฐและรัฐบาลเลือกปฏิบัติ

ผลกระทบจากสื่อที่เกิดขึ้นต่อปัจเจกบุคคล และสังคมนั้นมาจากภาพสะท้อน จากสื่อที่ว่าชาวมุสลิมมี ความน่ากลัว โหดเหี้ยมรุนแรง อ้ามือ ป่าเถื่อน จังหวัดชายแดน ภาคใต้เป็นพื้นที่น่ากลัว มีแต่อันตรายและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เหตุการณ์ ต่างๆ เกิดขึ้นมาจากความต้องการแบ่งแยกดินแดน ภาพสะท้อนเหล่านั้นมาจากการ ทำหน้าที่บกพร่องของสื่อมวลชนที่ก่อให้เกิดการนำเสนอภาพสะท้อนที่ซ้ำๆ หรือผิดเพี้ยน จากความเป็นจริง แล้วก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลและจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวม

อภิปรายผลการวิจัย

การสื่อข่าวในประเด็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ของสื่อมวลชนระดับชาติจำนวนไม่น้อยยังใช้กรอบแนวคิด และแนวปฏิบัติทางวารสารศาสตร์ที่ยึดถือกันมานาน ทั้งที่บริบทและเงื่อนไขความขัดแย้งหรือสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากในระยะหลังมานี้ จึงทำให้ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่จากสื่อมวลชนยังวนอยู่ในกรอบคิด และวาทกรรมเดิมที่ไม่ก่อให้เกิดทางเลือกใหม่ๆ ในการคลี่คลายความขัดแย้ง แต่กลับทำให้ประชาชนรับรู้ความจริงแบบเหมารวมเชิงลบต่อพื้นที่ ศาสนา และประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ศูนย์ข่าวอิสราจึงเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเป็นผู้ริเริ่มและก่อตั้งขึ้น จากการรวมตัวของนักข่าวส่วนกลางจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับด้วยการลงไปปฏิบัติหน้าที่เพื่อนำเสนอข่าวสารสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ด้วยตนเอง

องค์กรวิชาการเองก็พยายามแสวงหากระบวนทัศน์ใหม่ๆ ด้านวารสารศาสตร์เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่นักวิชาชีพได้นำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การพยายามทำให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไปอย่างหลากหลาย ที่ผ่านมพบว่า องค์กรความรู้ด้านวารสารศาสตร์ภายใต้บริบทความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีการนำเข้าองค์ความรู้จากต่างประเทศ และการต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงพื้นที่ รวมถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับบทบาทของวารสารศาสตร์ในพื้นที่ความขัดแย้งที่มีการศึกษาค่อนข้างมาก ขณะเดียวกันก็เรียกร้องให้นักวิชาชีพก้าวทันบริบทความขัดแย้งที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งผู้เขียนได้นำประเด็นดังกล่าวมาอภิปราย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การนำเข้าองค์ความรู้

องค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์ที่มีการนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัยในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความโดดเด่นและได้รับการอ้างอิงถึงมากที่สุดของผู้สนใจศึกษาด้านนี้ ได้แก่ แนวคิดวารสารศาสตร์สันติภาพ¹ ซึ่งเป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติที่นำเข้ามาศึกษาในพื้นที่จากแนวคิดของ Galtung (2003) นักวิชาการด้านสันติศึกษาที่ริเริ่มและเสนอแนวคิดการสื่อข่าวในบริบทความขัดแย้ง โดยมีพื้นฐานมาจากกรอบแนวความคิดด้านสันติศึกษา (Peace Study) นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของ Howard (2004) ผู้ที่เคยเป็นทั้งผู้สื่อข่าว นักคิด นักเขียนและนักวิชาการวารสารศาสตร์ แต่ใช้คำว่า Conflict Sensitive Journalism² Lynch และ McGoldrick อดีตผู้สื่อข่าวและปัจจุบันเป็นนักวิชาการที่มีผลงานเกี่ยวกับการศึกษาแนวคิดการสื่อข่าวสันติภาพ ซึ่งเป็นแนวคิดที่กำลังได้รับการนำไปศึกษาภายใต้บริบทความขัดแย้งต่างๆ ทั่วโลก

หลังจากมีการนำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาในปี 2550 แล้ว เมื่อมีการวิจัยในหัวข้อ ที่เกี่ยวกับการสื่อข่าวความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของนักวิจัยรุ่นหลังๆ ก็มีการอ้างอิง แนวคิดและแนวปฏิบัติวารสารศาสตร์สันติภาพจากงานวิจัยดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง องค์ความรู้ ใหม่ดังกล่าวก่อให้เกิดความสนใจในทางวิชาการและวิชาชีพที่จะนำมาประยุกต์ใช้จริง ในสังคมไทย โดยระยะแรกอาจมีสายตาแห่งความสงสัยและไม่เชื่อมั่นต่อแนวคิดนี้ที่จะนำมา ประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมไทย ดังที่ปรากฏในผลการศึกษาของ Kai-nunna (2009) พบว่า ผู้สื่อข่าวท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่าแนวคิด วารสารศาสตร์สันติภาพ ไม่สามารถนำมาใช้ได้ ในเชิงปฏิบัติ เนื่องจากผู้สื่อข่าวมิใช่ผู้แก้ปัญหาความขัดแย้ง แต่ผู้สื่อข่าวบางส่วนกลับมีทัศนคติเชิงบวกว่าแนวคิดและแนวปฏิบัติใหม่ๆ ดังกล่าวอาจเป็นทางเลือกในการรายงาน ข่าวความขัดแย้ง เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สื่อข่าวที่มีแนวคิดอย่างหลังนี้มักผ่านการอบรมหรือ สัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการสื่อข่าวสันติภาพ³ มาก่อน การเผยแพร่แนวคิดนี้ไปยังนัก วิชาชีพนั้น จึงจำเป็นต้องเสริมองค์ความรู้ตั้งแต่ระดับผู้สื่อข่าวจนถึงกองบรรณาธิการ ซึ่งเป็น หน้าที่ของสมาคมวิชาชีพที่ต้องร่วมมือกับนักวิชาการเพื่อหนุนเสริมบทบาทซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นในการให้ความรู้ในลักษณะต่างๆ แก่ผู้ประกอบการ สื่อใหม่ (New Media) หรือสื่อทางเลือก (Alternative Media) ในพื้นที่ให้มี ความเข้าใจในแนวคิดและแนวปฏิบัติของวารสารศาสตร์สันติภาพ ให้มากขึ้น เนื่องจาก แนวโน้มการใช้สื่อใหม่ โดยเฉพาะสื่อสังคมของประชาชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย ซึ่งจะเป็นพลังในการร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมสันติสุขระหว่างการพูดคุย สันติภาพที่กำลังดำเนินอยู่ในเวลานี้

¹ แนวคิดวารสารศาสตร์สันติภาพ การสื่อสารเพื่อสันติภาพ หรือการสื่อข่าวสันติภาพปรากฏในเอกสาร การสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช ชุควิชาสันติศึกษา หน่วยที่ 12 หัวข้อ การสื่อสารเพื่อสันติภาพ โดยกาญจนา แก้วเทพ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี 2532 และบทความเรื่องสื่อมวลชนกับสันติภาพโดย พรณพิมล นาคานาวา ในหนังสือเรื่อง โลกของสื่อ : ยกเครื่องสื่อไทย ตีพิมพ์เมื่อปี 2544 แต่งานวิชาการทั้งสองเรื่องยังไม่ปรากฏว่ามีการเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพียงแต่นำเสนอองค์ความรู้ ในด้านนี้เท่านั้น ขณะที่งานวิจัยของวลักษณ์กมล จ่างกมล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีได้นำแนวคิดวารสารสันติภาพมาใช้ เป็นกรอบ ในการศึกษาภายใต้บริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อปี 2550 โดยการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงาน คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ (วช.)

² วลักษณ์กมล จ่างกมล แปลคำว่า Conflict Sensitive Journalism เป็นภาษาไทยว่า “การสื่อข่าวที่ไหวรู้ต่อ ความขัดแย้ง” ปรากฏในหนังสือแปลชื่อเรื่องเดียวกัน เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2551

³ ผู้เขียนใช้คำว่า Peace Journalism ในภาษาไทยว่า วารสารศาสตร์สันติภาพเมื่ออยู่ในบริบทที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ หรือแนวคิด ใช้คำว่าการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพเมื่ออยู่ในบริบทที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน (Practice) ของผู้สื่อข่าว และใช้คำว่าสื่อเพื่อสันติภาพเมื่ออยู่ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสื่อในภาพรวม

การต่อยอดองค์ความรู้

เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลายเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้นักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาเริ่มนำองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์เดิมมาต่อยอดให้กว้างขวางและสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ (Area-based Approach) มากขึ้นเช่นกัน ดังการศึกษาของ Nindum (2009) ที่ได้ขยายองค์ความรู้เดิมไปสู่แนวคิดและแนวปฏิบัติใหม่ๆ ในการสื่อข่าวกรณีภาวะวิกฤตจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าหลักคุณค่าข่าวแบบดั้งเดิม (Classical News Values) ที่นักวิชาการและนักวิชาชีพนำเข้ามาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยนั้นมีอิทธิพลต่อแนวคิดและแนวปฏิบัติของวงการวารสารศาสตร์ในประเทศไทยอย่างมาก และมักถูกถ่ายทอดกันในกรอบเดิม ทั้งที่เมื่อศึกษาแนวคิดนี้ในพาดฝั่ง สำนักวิชาการตะวันตกจะพบว่า แนวคิดคุณค่าข่าวมีหลากหลายและยังไม่เป็นข้อสรุปที่ตายตัวดังที่เข้าใจกัน ระยะเวลาหลังมานี้แนวคิดคุณค่าข่าวแบบดั้งเดิมจึงถูกท้าทายอย่างมาก หากสื่อมวลชนไม่เปิดรับแนวคิดคุณค่าข่าวใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับพื้นที่ความขัดแย้งก็อาจทำให้การรายงานข่าวไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

การศึกษาของ Nindum (2009) จึงได้แสวงหาหลักคุณค่าข่าวที่จะเป็นแนวปฏิบัติสำหรับเป็นกรอบการพิจารณาคัดเลือกประเด็นข่าวสาร (News Selection) ผู้สาธารณะด้วยตระหนักว่าสื่อมวลชนมีบทบาทในการคัดกรองข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper of Information) ที่จะส่งผลต่อการสร้างการรับรู้ความจริง (Perception) เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียกว่าหลักคุณค่าข่าววิกฤตการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยด้านองค์ประกอบที่มีคุณค่าข่าวในวิกฤตการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ 1) การแก้ไขปัญหาของภาครัฐ 2) ความสันติสุข 3) การตรวจสอบ 4) ผลกระทบ 5) ความรู้สึก 6) ปราบกฏการณ์ร้ายวัน 7) ภูมิหลังของวิกฤตการณ์ และ 8) ความขัดแย้ง และคุณลักษณะการนำเสนอที่มีคุณค่าควรเป็นข่าวมีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่

1. ความรวดเร็วในการนำเสนอ แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ
 - 1.1 ความรวดเร็วในการรายงานข่าวกิจกรรมที่สร้างกำลังใจ
 - 1.2 ความรวดเร็วในด้านการติดตามการบริหารงานของภาครัฐ
 - 1.3 ความรวดเร็วในด้านการรายงานปรากฏการณ์ร้ายวัน
2. ระดับการให้รายละเอียดของข้อมูล แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ
 - 2.1 การให้รายละเอียดด้านแนวคิดสันติวิธีและมนุษยธรรม
 - 2.2 การให้รายละเอียดด้านการปฏิบัติงานของรัฐ
 - 2.3 การให้รายละเอียดด้านสถานการณ์ร้ายวัน
3. ระดับการมีหลักฐานอ้างอิง แบ่งเป็น 1 องค์ประกอบ
 - 3.1 การมีหลักฐานอ้างอิงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

4. ความเหมาะสมในการเป็นแหล่งข้อมูล แบ่งตามแหล่งข้อมูล รวม 5 องค์ประกอบ
 - 4.1 แหล่งข้อมูลนักวิชาการ ได้แก่ ความเหมาะสมเป็นแหล่งข้อมูลของนักวิชาการด้านองค์ความรู้
 - 4.2 แหล่งข้อมูลภาครัฐ ได้แก่ ความเหมาะสมเป็นแหล่งข้อมูลของภาครัฐในด้านความคืบหน้าของสถานการณ์
 - 4.3 แหล่งข้อมูลประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ ความเหมาะสมเป็นแหล่งข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ด้านความเชื่อมั่นต่อรัฐ และความเหมาะสมเป็นแหล่งข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ด้านปรากฏการณ์รายวัน
 - 4.4 แหล่งข้อมูลผู้ก่อการและแนวร่วม ได้แก่ ความเหมาะสมเป็นแหล่งข้อมูลของผู้ก่อการและแนวร่วมด้านความชอบธรรมของภาครัฐ
5. แหล่งที่มาของข้อมูล แบ่งตามประเภทของข้อมูล รวม 3 องค์ประกอบ
 - 5.1 ข้อเท็จจริง ได้แก่ แหล่งที่มาของข้อมูลประเภทข้อเท็จจริงจากประชาชนในพื้นที่ แหล่งที่มาของข้อมูลประเภทข้อเท็จจริงจากผู้ก่อการและแนวร่วม และแหล่งที่มาของข้อมูลประเภทข้อเท็จจริงจากองค์กรกลาง
 - 5.2 ความคิดเห็น ได้แก่ แหล่งที่มาของข้อมูลประเภทความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ แหล่งที่มาของข้อมูลประเภทความคิดเห็นจากองค์กรอิสระและองค์กรนานาชาติ
 - 5.3 การวิเคราะห์สถานการณ์ ได้แก่ แหล่งที่มาของข้อมูลประเภทการวิเคราะห์สถานการณ์จากนักวิชาการและผู้บริหารประเทศ แหล่งที่มาของข้อมูลประเภทการวิเคราะห์สถานการณ์จากสื่อมวลชนและองค์กรนานาชาติ

ทั้งนี้ถือเป็นข้อเสนอต่อแนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวกรณีวิกฤตจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นักวิชาชีพควรใช้พิจารณาเมื่อนำเสนอข่าวความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขณะที่องค์ประกอบคุณค่าความเป็นข่าวแบบดั้งเดิมที่มีอิทธิพลต่อนักวิชาชีพข่าวในประเทศไทยที่เรียกว่า คุณค่าข่าว 10 ประการ ได้แก่ ความทันสมัย (Timeliness) ความใกล้ชิด (Proximity) ความเด่น (Prominence) ความแปลกประหลาด (Unusualness) ผลกระทบกระเทือน (Consequence) ความขัดแย้ง (Conflict) ความมีเงื่อนงำ (Mystery) ความน่าสนใจ (Human Interest) เพศ (Sex) ความก้าวหน้า (Progress) แนวคิดดังกล่าวปรากฏอยู่ทั่วไปในตำราเรียนและหนังสือที่เกี่ยวกับการสื่อข่าวในประเทศหลายเล่ม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการทบทวนเพื่อให้เท่าทันกับภูมิทัศน์การสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับคุณค่าข่าวที่แตกต่างจากเดิมด้วย ดังเช่นแนวคิดข่าวไม่เป็นข่าว หมายถึง ข่าวที่ไม่น่าสนใจสำหรับสื่อมวลชน แต่มีความสำคัญต่อประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข่าวเกี่ยวกับนโยบายของรัฐที่กระทบต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความโปร่งใสของการบริหารจัดการงบประมาณ ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ข่าวเชิง

ความรู้ เป็นต้น (Kai-nunna & Phetmongkon, 2012) ซึ่งสื่อมวลชนกระแสหลักมีข้อจำกัดในการรายงานข่าวประเภทนี้ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ โดยเฉพาะวัฒนธรรมห้องข่าวและโครงสร้างองค์กรสื่อในระบบทุนนิยม หากผลักดันแนวคิดคุณค่าข่าวเหล่านี้ไปยังสำนักข่าวประเภทสื่อใหม่ ซึ่งมีโครงสร้างองค์กรที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก อาจมีความเป็นไปได้สูงที่แนวคิดวารสารศาสตร์สันติภาพจะเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมดังเช่นบทบาทของศูนย์ข่าวอิศราตามทีกล่าวมาแล้ว

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสื่อข่าวในภาคสนามของผู้สื่อข่าวยังพบว่าภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่างจากสถานการณ์ที่ผู้สื่อข่าวคุ้นเคย จึงควรมีแนวปฏิบัติเพิ่มเติม แนวคิดที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาประเด็นนี้มาจากแนวคิดของ Hirunruk (1986) Numjareau (2006) Chawalathawat (2003) และ Melvin (2000) ที่เห็นร่วมกันว่า กระบวนการสื่อข่าวมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การค้นพบและสร้างสรรค์ประเด็น 2) การแสวงหาข้อมูลและการลงพื้นที่ 3) การประเมินคุณค่าข่าว 4) การตรวจสอบความถูกต้อง และ 5) การเขียนและรายงานข่าว แต่กระบวนการสื่อข่าวในสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ได้ขยายองค์ความรู้ดังกล่าวในเชิงพื้นที่ โดยเสนอเพิ่มเติมในบางขั้นตอนเพื่อความปลอดภัยและการแสวงหาข้อมูลข่าวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

จากกระบวนการสื่อข่าว 5 ขั้นตอนจึงขยายเป็น 10 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมของผู้สื่อข่าว ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ และอุปกรณ์การทำข่าว 2) การค้นพบและสร้างสรรค์ประเด็นข่าว 3) การประเมินสถานการณ์ 4) การวางแผนการลงพื้นที่ที่สื่อข่าว 5) การเดินทางไปยังที่เกิดเหตุ 6) การแสวงหาข้อมูลข่าวในที่เกิดเหตุ 7) การประเมินคุณค่าข่าว 8) การตรวจสอบความถูกต้อง 9) การเขียนและรายงานข่าว และ 10) การประเมินตนเอง (Kai-nunna, 2009) ซึ่งเดิมนั้นผู้สื่อข่าวท้องถิ่นมักหลงผิดหลงถูกเรียนรู้จากประสบการณ์ ไม่ได้มีการฝึกอบรม ซึ่งแตกต่างจากผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่เมื่อเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่อ่อนไหวมักได้รับการอบรมและฝึกฝนภายใต้แนวปฏิบัติที่ชัดเจนเสียก่อน

อย่างไรก็ตามการนำแนวคิดวารสารศาสตร์สันติภาพมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาสื่อในสถานการณ์ความขัดแย้งนั้น ยังจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเชิงเปรียบเทียบกับความขัดแย้งอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย เมียนมา เป็นต้น ซึ่งจะช่วยยกระดับองค์ความรู้เชิงพื้นที่ (Area-based Knowledge) ขยายไปสู่ระดับภูมิภาค (Regional-based Knowledge) ต่อไป

ขณะเดียวกันการรายงานข่าวของสื่อมวลชนไทยยังจำกัคงอยู่ที่การรายงานข่าวเหตุการณ์รายวันเป็นหลักซึ่งไม่เพียงพอต่อการรายงานข้อเท็จจริงที่ซับซ้อนของความขัดแย้งในพื้นที่ การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน (Investigative Reporting) จะช่วยให้เข้าถึง

ข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันสื่อมวลชนยังมีแนวคิดชาตินิยมทำให้ละเลยต่อประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นกับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทบาทของวารสารศาสตร์ในพื้นที่ความขัดแย้ง

การศึกษาเรื่องของ Kularb (2014) นำเสนอให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่อันหลากหลายของสื่อมวลชนไทย ต่อสถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

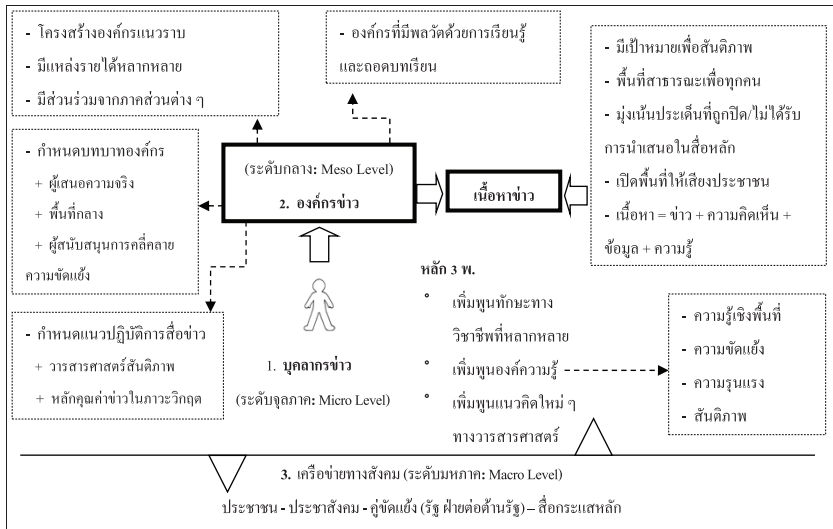
1. บทบาทผู้เสนอความจริงด้วยการสืบสวนสอบสวนและการรักษาความเป็นกลาง
2. บทบาทการเป็นพื้นที่กลางด้วยการปรับสถานภาพแต่ละฝ่ายให้สามารถถกเถียงกันได้ในพื้นที่สื่อ
3. บทบาทผู้สนับสนุนการคลี่คลายความขัดแย้ง ทั้งการเป็นผู้ประสานงานและไกล่เกลี่ย การกระตุ้นต่อฝ่ายการเมือง เป็นต้น

สื่อมวลชนกระแสหลักยังมีบทบาทในการกำหนดกรอบข่าว (News Framing) ดังที่ปรากฏในการศึกษาเรื่องกรอบเนื้อหาข่าวความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย (Tewapitak, 2012) ที่พบว่า สื่อมีบทบาทในการกำหนดกรอบเนื้อหาข่าวความรุนแรงที่มีผลต่อการรับรู้ความจริงของประชาชนด้วย โดยหนังสือพิมพ์ไทยรัฐกำหนดกรอบเนื้อหาข่าวความรุนแรงว่าเป็นการกระทำของผู้แบ่งแยกดินแดน ทำลายอำนาจอธิรัฐ และการทำลายความน่าเชื่อถือฝ่ายตรงข้ามกับรัฐ แต่ด้วยภูมิทัศน์การสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไป ฝ่ายต่อต้านรัฐก็ใช้สื่อสังคมในการตอบโต้กรอบการนำเสนอข่าวดังกล่าวด้วยการใช้กรอบความชอบธรรมในการต่อสู้เพื่อปลดแอกจากเจ้าอาณานิคมสยามในการสื่อสารสอดคล้องกับแนวคิดของ Hinwiman (2010) ที่ระบุว่า แมื่บางกลุ่มจะเป็นคนชายขอบ (Marginalized Group) ที่มีอำนาจน้อยแต่ก็มีบทบาทในการผลิตวาทกรรมต่อต้านในเวลาเดียวกันด้วย ซึ่งการศึกษาบทบาทในด้านนี้มีค่อนข้างน้อย

ขณะที่สำนักข่าวอิศรา ซึ่งเป็นสำนักข่าวออนไลน์กำหนดกรอบเนื้อหาข่าวความรุนแรงในเชิงการระดมพลังเพื่อแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชน และสันติภาพ ทั้งนี้ความแตกต่างดังกล่าวมาจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะโครงสร้างองค์กรสื่อที่เป็นการบริหารแนวราบ ปลอดภัย โครงสร้างสื่อเพื่อธุรกิจ และมีส่วนร่วมจากหลากหลายกลุ่ม ดังที่นำเสนอไปแล้วก่อนหน้านี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า หลังจากเริ่มต้นการพูดคุยสันติสุขตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2556 ที่ผ่านมามีการศึกษายบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนในระหว่างกระบวนการพูดคุยสันติสุขเลย ซึ่งภายใต้บริบทดังกล่าว สื่อมวลชนจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยประคับประคองให้กระบวนการพูดคุยสันติสุขสามารถเดินหน้าต่อไปได้ หากสื่อมวลชนขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องก็อาจกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ขัดขวางกระบวนการสันติสุข การศึกษาถึงบทบาทหน้าที่

ที่เหมาะสมของสื่อมวลชนภายใต้แนวปฏิบัติทางวิชาชีพ จึงจำเป็นเพราะองค์ความรู้ดังกล่าวจะช่วยสนับสนุนการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในเชิงสร้างสรรค์

ทั้งนี้จากการสำรวจสถานภาพและขอบข่ายองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์ภายใต้บริบทสถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ.2547-2559 ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์เพื่อเป็นต้นแบบขององค์กรสื่อในการหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 แสดงต้นแบบขององค์กรสื่อเพื่อหนุนเสริมกระบวนการพูดคุยสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากรูปภาพ 1 เป็นเพียงข้อเสนอสำหรับองค์กรสื่อออนไลน์ ซึ่งมีโครงสร้างแตกต่างจากสื่อกระแสหลัก แต่ต้นแบบดังกล่าวก็ยังสามารถถกเถียงได้เพิ่มเติม เนื่องจากหลายประเด็นยังจำเป็นต้องขยายรายละเอียดให้ชัดเจน แม้กระทั่งนิยามของคำว่า “เป้าหมายเพื่อสันติภาพ” ก็ยังสามารถกำหนดจุดยืนได้หลากหลาย แต่จะคมชัดมากขึ้นก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดร่วมกับองค์กรสื่อเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ดังคำกล่าวที่มักพูดคุยกันบ่อย ๆ ในกลุ่มนักปฏิบัติการทางสังคมว่า “จุดหมายปลายทางอาจไม่สำคัญเท่ากับระหว่างทาง” ซึ่งเป็นคำพูดที่มีความหมายว่า กระบวนการระหว่างทางนั้นมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปลายทางเลย

References

- American Press Institute. (2018). **What is journalism?** Retrieved March 15, 2019, from <https://www.americanpressinstitute.org/journalism-essentials/what-is-journalism/>
- Borisuth, B. (2010). **The process of news finding in conflict areas : a case study of Modern Nine TV news reporters in the three southernmost provinces, Thailand.** Retrieved December 2, 2016, from http://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/SU.res.2010.3 (in Thai)
- Bunsiripan, M. (2013). **Introduction to journalism : philosophy and concept.** Bangkok : Thammasart University Press. (in Thai)
- Changkamon, W. (2007). **Peace journalism : ethics, management and suggestions for development.** Pattani : Faculty of Communication Sciences, Prince of Songkla University. (in Thai)
- Chawalathawat, P. (2003). **Race with the news, pace with the world.** Bangkok : Informedia Book. (in Thai)
- Choonui, W. (2009). **The southern news desk : Isara institute as peace journalism : in the case of insurgency in three southern provinces.** Retrieved December 2, 2016, from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/16723> (in Thai)
- Galtung, J. (2003). **Peace journalism.** Retrieved December 2, 2016, from <https://doi.org/10.1080/01296612.2003.11726720>
- Hinviman, S. (2010). Communication and Risk Society. **Journal of management science Chiangrai Rajabhat University.** 5(1), 27-52. (in Thai)
- Hirunruk, D. (1986). **Techniques for news reporting and newspaper writing.** Bangkok : Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Howard, R. (2004). **Conflict sensitive journalism.** Retrieved November 25, 2016, from <https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2012/11/ims-csj-handbook-2004.pdf>
- Jeh-Oh, F. (2015). **D-Slatan Na Dan Tai program : Encoding meaning of the southern provinces of Thailand television.** Pitsanulok : Faculty of Business Economics and Communications, Naresuan University. (in Thai)

- Kai-nunna, P. (2009). **News reporting of stringers in insurgency in southernmost provinces of Thailand (Pattani, Yala and Narathiwat)**. Pattani : Faculty of Communication Sciences, Prince of Songkla University. (in Thai)
- Kai-nunna, P. & Phetmongkon, D. (2012). **News angles on the deep south of Thailand: a study on unreported news angles on Thailand's southernmost provinces during 2004-2010**. Pattani : Faculty of Communication Sciences, Prince of Songkla University. (in Thai)
- Kularb, P. (2014). Beyond conventional professionalism: the diverse roles of Thai journalism in the southern conflict. In R. Kooyai, K. & O-In, A, (Eds.), *Proceeding of International Conference on Communication, Conflict, and Peace Processes : Landscape of Knowledge from Asia and the Deep South Thailand*, 21-22 Aug, 2014 (pp. 32-51). Pattani. Prince of Songkla University.
- Lynch, J., & McGoldrick, A. (2005). **Peace journalism**. Gloucestershire : Hawthorn Press.
- Manlee, N. (2013). **Identity formation in digital photojournalism on the southern border incidence of the professional photographers**. Chiang Mai : Maejo University. (in Thai)
- Mayunu, W. (2006). **Muslim's attitude toward the news report of media : a case study of unrest situation in 3 southern provinces of Thailand**. Retrieved December 2, 2016 from www.dpu.ac.th/dpuir/upload/file/thesis_library21102558/ปริิณญาไท/.../121332.pdf (in Thai)
- Melvin, M. (2000). **News reporting and writing**. New York : McGraw-Hill College.
- Nindum, S. (2009). **News values during crisis : a case study of the crisis in the southern border of Thailand**. Bangkok : Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Nilaphatma, S. & Chalermripinyorat, R. (2013). **Media discourse on peace process in southern Thailand 2013**. Retrieved December 2, 2016 from <http://www.deepsouthwatch.org/node/5522> (in Thai)
- Nilaphatma, S. (2006). **Audience decoding of radio Thailand news report on Kru-Sae and Takbai case**. Retrieved December 2, 2016 from <http://library.car.chula.ac.th/record=b1762699> (in Thai)

- Yaena, S. (2007). **Representation, ideology and discourse of news media on the southern situations of Thailand.** Pattani : Faculty of Communication Sciences, Prince of Songkla University. (in Thai)
- Yothasamutr, P. (2006). **Media exposure behavior, knowledge, and attitude of Thai Buddhist and Thai Muslim audiences in Bangkok towards mass media news report of violence in three southern provinces in Thailand.** Retrieved December 2, 2016 from <http://uptionom.blogspot.com/2010/08/3.html> (in Thai)